

Mobiliteetin uudet muodot -seminaari

10.–12.11.2016, Beirut

Eveliina Lyytinen

Erikoistutkija, D.Phil.
Siirtolaisuusinstituutti

Liikkuvuuden tutkimusta ja arkea Beirutissa, Libanonissa

Suomen Lähi-itä instituutti järjesti yhdessä Siirtolaisuusinstituutin, Oulun ja Tampereen yliopistojen RELATE-huippuyksikön ja Åbo Akademin YARG-huippuyksikön kanssa seminaarin Beirutissa, Libanonissa (10.–12.11.2016). Seminaarin teemana olivat yllirajaisen liikkuvuuden eli mobiliteetin uudet muodot. Kyseistä teemaa lähestyttiin esityksissä monipuolisesti niin empiirisesti kuin teoreettisestikin. Seminaarissa puhui liki 20 tutkijaa, virkamiestä ja järjestöjen edustajaa eri puolilta maailmaa – Jordaniasta, Libanonista, Suomesta, Ruotsista, Norjasta, Sveitsistä ja Iso-Britanniasta. Keskustelua herätti etenkin Libanonin ja sen lähi-alueen pakolaistilanne.

Torstaina 10.11. seminaarin avasivat Suomen Lähi-itä instituutin johtaja Raija Mattila ja Siirtolaisuusinstituutin johtaja Tuomas Martikainen. Ensimmäisen pääpuheenvuoron piti *Sandro Cattacin*, joka puhui teemasta mobiliteetti, verkostoituminen ja innovaatio. Hän kysyi esityksessään olemmeko todistamassa paradigmaattista muutosta, jossa olemme siirtyneet muuttoliiketutkimuksesta mobiliteetin tutkimukseen. Cattacin kritisoi monia muuttoliiketutkimuksessa käytettäviä käsitteitä kuten kulttuuri, etnisyys ja kotoutuminen, ja hän tarjosi joitain vaihtoehtoisia tulokulmia näiden teemojen tutkimiseksi. Cattacin puheenvuoron jälkeen käydyissä keskusteluissa heräsi muun muassa kysymys siitä onko käsite mobiliteetti elitistinen vai soveltuuko se myös esimerkiksi pakolaisuuden tutkimukseen. Liikkuvuuden käsitteen kaikenkattavuuteen suhtauduttiin seminaariyleisössä myös kriittisesti.

Tuomo Melasuo jatkoi esityksellään, joka kosketti Maghrebin alueen ihmisten haavoittuvia liikkumisen muotoja ja tähän liittyvän mahdollisen tutkimushankeen kulmakiviä. Melasuo valotti Maghrebin alueen liikkuvuu-

den monimuotoisuutta ja historiallisia kehityssuuntia laaja-alaisesti. *Jennifer Skulte-Ouaisin* esitys käsitteli puolestaan Euroopan ja sen periferian välistä kiertävää muuttoliikettä tiukan rajapolitiikan aikakaudella. Hän korosti sitä, että EU ja muut toimijat näkevät kiertomuuton edellytyksenä kiristää rajojen ja ihmisten hallintaa. Keskusteluissa kysyttiin esimerkiksi onko kiertomuutto liian Eurooppa-keskeinen käsite kuvaamaan muiden alueiden liikkuvuutta. Oma esitelmäni pohjautui tulevaan tutkimusartikkeliini, jossa luon väitöskirjatutkimukseeni liittyen uudenlaista pakolaismatkan tutkimuksen teoreettista viitekehystä. Keskeisenä käsitteenä tässä viitekehyksessä on (epä)luottamus. Empiirisesti tutkimukseni koski kongolaisia kaupunkipakolaisia Kampalassa, Ugandan pääkaupungissa.

Maittavan libanonilaisen lounaan jälkeen *Kamel Dorai* jatkoi Syyrian pakolaisten asuttamista Jordaniaan koskevan esityksen kanssa. Hän kysyi esityksessään seuraako pakkomuuttoa myös pakkoon perustuva asuttamispolitiikka. Jordaniassa asuu yli 650 000 rekisteröitynyttä pakolaista, joista vain 20 % asuu leireissä, joista suurin on Zaatarin leiri. Syyrialaisilla pakolaisilla ei kuitenkaan ole Jordaniassa oikeutta omistaa asuntoa, mikä tekee asumisesta epävakaa. Tiina Järvi puhui vuorostaan Libanonin ja Länsirannan alueella asuvien palestiinalaispakolaisten tavoitteista vaikuttaa tulevaisuuteensa. Libanonissa palestiinalaisilla pakolaisilla ei ole esimerkiksi oikeutta passiin tai kansalaisuuteen, ja heidän työnteko- ja omistusoikeutensa ovat erittäin rajalliset. *Hani Okashehin* esitys koski syyrialaisien pakolaisten asemaa Jordanian työmarkkinoilla. Okashehin mukaan kansainvälinen yhteisö on vaatinut, että Jordania antaa syyrialaisille pakolaisille työnteko-oikeuden. Vaikka tilanne on

Yhden neliökilometrin kokoisella Shatilan pakolaisleirillä Beirutin keskustassa asuu yli 20 000 palestiinalaista ja syyrialaista pakolaista. Kuva: Milja Rämö.

parantunut, syyrialaiden työ lupa on Okasheinin mukaan nopea vastaus kriisiin, ei kestävä ratkaisu kaikkien pakolaisten tilanteeseen.

Päivän toisessa pääpuheenvuorossa äänessä oli *Elisa Pascucci*, jonka puhui humanitaarisesta muuttoliikkeestä suhteessa rajoihin, infrastruktuuriin ja innovaatioihin. Hänen mukaansa Lesboksen saari ja Kreikka muodostavat mielenkiintoisen laboratorion pakolaisuutteen liittyvien ilmiöiden tutkimiseksi. Pascucci korosti teknologian ja siihen liittyvien innovaatioiden merkitystä pakolaisten arjessa, jossa liikkuvuus on pakolaisleirien kontekstissa rajallista. Keskusteluissa muistutettiin siitä, että myös pakolaistutkijat ovat osa pakolaisuuden ympärille muodostunutta taloutta ja meidän tulee kriittisesti reflektoida omaa positiotamme tässäkin suhteessa.

Päivän päätteeksi seminaariosallistujat nauttivat paikallisia ruokia mielenkiintoisten keskustelujen lomassa. Seminaari oli rakennettu erittäin toimivasti, sillä vaikka päivät olivat täynnä ohjelmaa, jäi illallisilla aikaa keskusteluille ja verkostoitumiselle.

Perjantaina 11.11. aamuruuhkasta konferenssipaikalle selviytyttyä seminaari jatkui

kolmannella pääpuheenvuorolla. Nyt vuorossa olivat kaksi libanonilaista tutkijaa, *Guita Hourani* ja *Eugene Richard Sensemig*. He puhuivat yhteisesityksessään valtioiden suvereniteetista suhteessa globaalin etelän ja pohjoisen dialogiin, sekä turvallisuudesta ja pakolaisten rajat ylittävästä liikkumisesta. Heidän mukaansa Libanonin valtio toimii yhä suuren pakolaisten määrän saapumisen jälkeen siitä syystä, että se ei ole hyvinvointivaltio. Pakolaisia, pääosin syyrialaisia, on noin neljän miljoonan asukkaan maassa jopa 1,5 miljoonaa. Alueen pakolaiskysymys tulee tutkijoiden mukaan nähdä osana alueellista kehitystä ja turvallisuutta, ei vain humanitaarisena kysymyksenä.

Jamil Moawadin esitys keskittyi Wadi Khaled alueeseen, jonka väestön identiteettiä kuvastaa alueellinen kuuluvuuden tunne. Tämä johtuu muun muassa siitä, että vaikka alue kuuluu maantieteellisesti Libanoniin, kuuluu se sosio-ekonomisesti Syyriaan. Alue on ikään kuin valtioton yhteiskunta, jonka tilanne on heikentynyt Syyrian konfliktin myötä. Esityksessään *Are Knudsen* kiinnitti esityksessään huomiota Libanonissa asuvien pakolaisten asumismuotoihin. Pakolaiset elävät usein kau-

punkien huono-osaisilla alueilla epävirallisissa asumismuodoissa ilman avustusta. Libanon ei halua maahan pakolaisleirejä vaan korostaa pakolaisten asuttamista olemassa oleviin yhteisöihin. Libanonilaisten poismuuttoon Syyrian konfliktin aikana perehtyi *Boutros Labaki*. Hän liitti Libanonin tilanteen analyysin vahvasti maan talouteen ja pakolaiskriisiin, jotka ovat yhteenkietoutuneet.

Iltapäivän session aloitti *Tuomas Martikainen* esityksellään, jossa hän pohti erilaisten kategorioiden, kuten muuttajan ja diasporan, merkitystä suhteessa liikkuvuuden nykymuotoihin, jotka haastavat perinteisen kansallisvaltiokeskeisen muuttoliikkeen tutkimuksen. *Amo Tanner* käsitteli muuttoliikkeen kasvua kehittyvissä maissa ja hänen esittelemänsä muuttoliikemalli paneutui kansainvälisen muuttoliikkeen haasteisiin. *Rusi Jaspalin* esitelmän myötä siirryttiin kuulemaan iranilaisten homoseksuaalimpiesten kokemuksista identiteetistään ja seksuaaliterveydestä Iso-Britanniassa. Näiden miesten kohdalla uskonnollinen ja seksuaalinen identiteetti ovat usein ristiriidassa. Muutto kotimaasta pois voi tilanteesta riippuen vaikeuttaa tai helpottaa eri identiteettielementtien yhteensovittamista.

Seminaarin viimeisen pääpuheenvuoron piti *Synnøve Bendixsen* aiheesta kansallisvaltio, raja ja paluu. Esityksessään hän puhui ylirajaisesta näkökulmasta paperittomiin maahanmuuttajiin Norjassa ja heidän avustettuun paluuseen. Hän kyseenalaisti kansallisvaltioon keskittyvän paperittomien hallinnan ja tutkimuksen sekä peräänkuulutti transnationaalia lähestymistapaa ilmiön ymmärtämiseksi. Bendixsen päätti puheenvuoronsa ajatuksia herättävään kysymykseen siitä, mitä näemme kun emme katso maahanmuuttajia niin kuin valtio.

Perjantai-ilta jatkui seminaarin osallistujien kesken Suomen Libanonin suurlähettilään residenssillä järjestetyn illallisen merkeissä. Mukana oli myös suomalaisia Libanonissa työskenteleviä rauhanturvaajia. Lauantaina 12.11. vuorossa oli retkipäivä kaupunkipakolaisten Shatila-leirille Beirutin keskustassa. Saimme tutustua paikallisen Beit Atfal Assamoud kansalaisjärjestön koulutuspainotteiseen toimintaan. Kävimme myös palestiinalaisissa perheissä vierailulla ja näissä tilanteissa syntyi mielenkiintoisia keskusteluja perheiden mobiilista menneisyydestä ja melko paikalleen pysähtyneestä arjesta.

Ryhmäkuva seminaariin osallistujista. Kuva: Milja Rämö.